

KDW uit de wet: voorstel LTO voor hervatten vergunningverlening

Inleiding

De KDW, de 'kritische depositie waarde' is de wetenschappelijk bepaalde waarde waarboven het risico bestaat dat de natuur significante schade lijdt door de invloed van stikstof. Deze waarde is per habitattype of leefgebied in een N2000-gebied anders en wordt elke 10 jaar herijkt.

Een jaar geleden besloot de minister van Natuur en Stikstof een werkgroep in te stellen om na te denken over alternatieven voor de kritische depositiewaarde (KDW). Begin 2023 ging deze werkgroep van start. Hun uitgangspunt was een essay van drie hoogleraren en een – wat LTO betreft - beperkende vraag om een alternatief voor de KDW te zoeken als richtinggevende omgevingswaarde in de wet. [LTO heeft besloten](#) niet deel te nemen in de werkgroep, omdat de vraagstelling en daarmee de beantwoording niet gericht is op een duidelijk houvast voor de boeren om binnen het kader van de vergunning sturing te geven aan hun bedrijf. [Ook heeft LTO een reactie gegeven op het essay van de drie hoogleraren.](#)

De vergunningverlening is niet los te koppelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). De KDW echter staat niet in de VHR en er is ook geen reden deze op te nemen in de wet. In deze notitie onderbouwt LTO waarom de KDW uit de wet moet en hoe de vergunningverlening weer mogelijk gemaakt kan worden.

Wat we weten

In de huidige wet wordt uitgegaan van dat in 2035 74% van het stikstofgevoelig oppervlak in N2000gebieden onder de geldende KDW wordt gebracht. Om dat te behalen zouden volgens berekeningen met het rekenmodel Aerius binnenlandse emissies met 50% moeten dalen. Recente inzichten over de mate waarin de KDW wordt overschreden tonen aan dat meer reductie nodig is. Al langere tijd is het duidelijk dat voor een aanzienlijk aantal N2000-gebieden de KDW ook op langere termijn niet haalbaar is. Al wordt alle landbouw uit de verre omgeving rondom een gebied weggehaald, dan nog wordt de KDW voor een aantal habitattypen niet behaald.

Daarbij wordt opgemerkt dat de KDW een bewegend doel is:

- Door aanpassingen en updates van het rekenmodel in Aerius verspringt de berekende depositie regelmatig fors (tot 200 mol/ha/j);
- [Nieuwe inzichten over de KDW](#), hebben [recent tot aanscherpingen geleid](#) waardoor in meer ha N2000-gebieden er sprake is van overschrijding;
- De reductie van emissies in het buitenland kan minder groot zijn dan verwacht, waardoor de afname van concentraties van stikstofverbindingen in 'de deken' minder groot is;

De wetenschap stelt meer en meer kritische vragen bij de wetenschappelijke onderbouwing van het stikstofbeleid:

- Uit dit [rapport van de Uva](#) blijkt dat stikstofemissies vanuit boerenbedrijven na een paar honderd meter niet meer te herleiden zijn en opgenomen zijn in 'de deken' van achtergrondconcentraties in de lucht. Ook is onbekend hoeveel, waar, wanneer en welke stikstof als 'droge depositie' neerslaat.
- In het rapport Solleveld van o.a. RIVM, TNO en WUR olv Vendel¹ e.a. is te lezen dat de bijdrage van droge depositie in de duinen veel minder is dan gedacht.

¹ Dry deposition of ammonia in a coastal dune area: Measurements and modeling, K.J.A. Vendel, R.J. Wichink Kruit, M. Blom ea, Atmospheric Environment 298 (2023) 119596

Standpunt LTO tot nu toe

LTO heeft altijd gezegd dat de agrarische sector alleen verantwoordelijk kan zijn voor haar eigen emissies. Bovendien vindt LTO dat aangezien de KDW een bewegend doel is, de sector daar niet op afgerekend kan worden. Samen met boeren-, natuur- en ondernemersorganisaties heeft LTO met haar plan '[Een duurzaam evenwicht](#)' een **voorstel gedaan** om stikstofemissies binnen de sector omlaag te brengen, zodat én de PAS-melders en interimmers gelegaliseerd konden worden én innovatie weer ruimte kon krijgen binnen het vergunningstelsel.

Nieuwe inzichten vragen om herijking beleid

Twee belangrijke inzichten maken dat de depositie niet is toe te schrijven aan emissies vanuit specifieke boerenbedrijven:

- Er is teveel onbekend over 'droge depositie' uit de lucht om deze aan emissies van boerenbedrijven te kunnen verbinden.
- Het onderzoek van de UvA laat zien dat na een paar honderd meter, deposities van ammoniak niet te herleiden zijn tot de bron.

Het is een feit dat de KDW overschreden wordt en dat dit mogelijk een negatief effect heeft op de staat van instandhouding van de natuur. Natuurlijk hebben (agrarische) bedrijven een verantwoordelijkheid om hun emissies te verminderen. Maar de staat van instandhouding kan niet volledig op de conto van een individueel bedrijf of groep bedrijven, zoals de landbouwsector worden geschreven; zeker niet wanneer deze relatie niet wetenschappelijk te onderbouwen is.

Dat stikstof een drukfactor in de natuur is een feit. De uiteindelijke impact is afhankelijk van andere drukfactoren, zoals klimaat, recreatie en hydrologie. Ook het type bodem, recreatie en andere activiteiten zijn van invloed. Op dit moment wordt met natuurdoelanalyses (NDA's) de staat van de natuur in N2000-gebieden vastgesteld. LTO vindt dat aan de NDA's geen conclusies verbonden mogen worden: We weten teveel niet (data ontbreken) en daarom moet er feitelijk veldonderzoek worden gedaan, met verifieerbare referentiedata om alsnog een beeld te krijgen van de staat van de instandhouding van de natuur en of deze de afgelopen jaren nu verbeterd of verslechterd is. Ook is het effect van natuurherstelmaatregelen niet bekend en wordt het voorzorgsbeginsel te strikt toegepast. NDA's zijn vooral gericht op optimale omstandigheden, en maken niet helder of de natuur verslechterd, stabiel is of vooruitgegaan is in de afgelopen jaren. Juridisch is echter het voorkomen van verslechtering een belangrijk, maatgevend begrip.

Met het oog op het voorkomen van mogelijke verslechtering vraagt LTO de sector een opdracht mee te geven voor de lange termijn. Mede door de opkoopregelingen en stoppende boeren wordt het aantal dieren komende jaren kleiner, en daarmee de emissies lager. Vertaal de restopgave door naar individuele opdrachten voor agrarische bedrijven. Emissiereductie gebeurt via stalinnovaties, managementmaatregelen, extra weidegang en bij aanwending van mest. Hierbij helpen verantwoordingssystemen zoals real time metingen, vergunning voorschriften en een afrekenbare stoffenbalans om de emissiereducties te borgen.

KDW uit de wet

Voor LTO is stikstofbeleid dat gebaseerd is op de KDW onwerkbaar. Het behalen van de KDW garandeert niet dat de natuur in goede staat verkeert; andersom betekent overschrijding van de KDW niet dat de natuur in slechte staat verkeert.

Het doel van de VHR is niet de KDW te behalen, maar om de natuur in goede staat te laten verkeren en niet te laten verslechteren. Dáárop dient de monitoring en analyse van de overheid zich te richten. Het vergunningstelsel moet worden herzien en deze moet losgekoppeld worden van de KDW.

LTO stelt voor deze wets- en beleidswijzigingen door te voeren om zo de vergunningverlening weer mogelijk te maken:

1. De Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) moet worden herzien. Per sector zou er een emissiereductiedoelstelling vastgesteld kunnen worden. Voor de invulling van de VHR moet op de korte termijn de focus niet op de staat van instandhouding (SVI), maar op het **verslechteringsverbod** gericht zijn. De SVI dient echter niet gekoppeld te worden aan vergunningverlening. De staat van instandhouding is een algemene verplichting en resultaat van jarenlange analyse en monitoring. Zoals gezegd: de vergunningverlening dient een relatie te hebben met het voorkomen van verslechtering. En deze relatie moet met wetenschappelijke argumenten onderbouwd zijn. Daarmee is er een aangrijpingspunt en referentie om sturing te geven aan de drukfactoren die de verslechtering veroorzaken.
2. In het verlengde hiervan dient de KDW als resultaatverplichtende omgevingswaarde vervangen te worden door **resultaatverplichtingen** met betrekking tot emissies. Maar daar is geen % KDW of voor nodig in de wet.
3. De in artikel 6 lid 3 van de VHR genoemde **significantie** dient een wetenschappelijk en juridisch onderbouwde invulling (begrenzing) te krijgen in de Nederlandse wetgeving in de vorm van onderbouwde en gedifferentieerde **afstandsgrenzen**. In vervolg op het [rapport van de UvA](#) kan gedacht worden aan een grens tot max. 300 meter bij gebieden waar de drukfactoren, waaronder stikstof, overbelast zijn. Zie onder andere ook het voorstel van [De Nieuwe Denktank](#) die een drempelwaarde voorstelt van 1 tot 35 mol.
4. Buiten die smalle significantiezones is geen passende beoordeling meer nodig. Wetenschappelijk is onder meer door de UvA vastgesteld dat de “directe” depositie van “projecten” buiten de significantiezones minimaal lijkt te zijn en dat deze, zelfs wanneer sprake is van meerdere “projecten” (cumulatieve effecten), gecompenseerd kan worden door een **geborgde emissiereductie** in de gebieden buiten de significantiezones.
5. Om te komen tot een geborgde emissiereductie zoals hiervoor bedoeld, ervan uitgaande dat stikstof één van de drukfactoren is om verslechtering van de SVI van N2000-gebieden tegen te gaan, kunnen aan individuele bedrijven specifieke **emissiereductiedoelen** gesteld worden. Daarbij dient met name ingezet te worden op het stimuleren en benutten van innovaties in techniek en management en dient de Best Bestaande Techniek (BBT) uitgangspunt voor vergunningverlening te zijn.

Over de relatie tussen hoe **droge depositie** van stikstof plaatsvindt en de verslechtering van de natuur is nu veel discussie. Men gaat nu uit dat deze ongeveer tweederde (66%) van de totale

bijdrage is. Als deze depositie in de praktijk veel minder blijkt te zijn, is de bijdrage ook veel kleiner. Daarmee verandert ook de opgave. Er moet **actief** en **meer onderzoek** gedaan worden naar droge depositie van met name ammoniak, maar ook naar NO_x en de atmosferische processen van deze stoffen in de lucht.